

A fenntartható közbeszerzés széleskörű alkalmazásának feltételei, az EUGreen Deal tükrében 1. rész

The conditions of extensive application of sustainable procurement in the light of the EU Green Deal - 1st part

Dr. Diófási-Kovács Orsolya, *egyetemi adjunktus*, Budapesti Corvinus Egyetem

DOI: 10.37371/KEP.2021.11.5

Címszavak: *közbeszerzés, fenntarthatóság, innováció, EU Green Deal, zöld közbeszerzés*

Absztrakt

Egyre inkább tapasztalhatjuk, hogy a fenntarthatóság kérdése megjelenik a mindennapi életünkben, környezeti, társadalmi és gazdasági elvárások formájában is. A közbeszerzés szerepe ebben az elvárás-rendszerben a stratégiai szintű alkalmazása, mely a közbeszerzésre fordított összegek vásárlóerejénél fogva állandó piaci keresletet biztosíthat az innovatív és fenntartható termékek és szolgáltatások iránt. A kétrészes cikksorozat célja a legfrissebb szakirodalom és gyakorlati tapasztalatok alapján rendszerezni azokat a hatásokat, melyek a fenntarthatósági szempontok integrálását elősegítik vagy hátráltatják a közbeszerzési eljárásokban. Ebben a cikkben a külső motiváló erők kerülnek górcső alá: a kényszerítő, normatív és mimetikus nyomás. A fenntarthatósági szempontok alkalmazásának kötelezővé tétele is megjelenik, mivel a közbeszerzési eljárásokban kiemelt hangsúlyt fog kapni valószínűleg a közeljövőben az EU Green Deal iránymutatásai kapcsán.

Abstract

We are seeing the issue of sustainability in our daily lives more and more, in the form of environmental, social and economic expectations. The role of public procurement in this system of expectations is to be applied at a strategic level, which, through the purchasing power of the money spent on public procurement, can ensure a constant market demand for innovative and sustainable products and services. The aim of this two-part series of articles is to systematically identify the influences that facilitate or hinder the integration of sustainability considerations in public procurement, based on recent literature and practical experience. In this article, the external motivating forces will be examined: coercive, normative and mimetic pressures. The issue of mandatory application of sustainability considerations is also addressed, as it is likely to become a key focus in public procurement in the near future in the context of the EU Green Deal.

1. Bevezető

Egyre inkább tapasztalhatjuk, hogy a fenntarthatóság kérdése megjelenik a mindennapi életünkben, környezeti, társadalmi és gazdasági elvárások formájában is. Az egyik legnagyobb kihívást a fenntartható (vagy akár körkörös) termelési és fogyasztási minták elérése jelenti, vagyis hogy a versenyszférában működő vállalatok a természetre és a társadalomra minimális negatív hatást gyakoroljanak a lehető legkisebb negatív gazdasági következménnyel. Ezt a változást, fejlődést jelenleg mindössze a környezetvédelmi jogszabályi követelmé-

nyeken túlmutató önkéntes vállalati kezdeményezések és a piaci keresletre való reagálás motiválják. Az látszik, hogy ez a vállalatok számára nem megfelelően erős ösztönző a fenntartható működésre, termék előállításra. A jelenlegi gazdasági környezetben sokszor a piac (legalábbis rövid távon) nem ismeri el a fenntartható üzletvitelt.¹ Ahhoz, hogy a vállalati gyakorlatban a hangzatos „zöld” kommunikáció mellett érdemi változás történhessen erőteljes jogi és politikai nyomásra van szükség. Ilyen erőteljes piacbefolyásoló

¹ Mélon, L. More Than a Nudge? Arguments and Tools for Mandating Green Public Procurement in the EU. Sustainability 2020, 12, 988.

eszköz a közbeszerzés stratégiai szintű alkalmazása is, mely vásárlóerejénél fogva állandó piaci keresletet biztosíthat az innovatív és fenntartható termékek és szolgáltatások iránt.

A kétrészes cikksorozat célja a legfrissebb szakirodalom és gyakorlati tapasztalatok alapján rendszerezni azokat a hatásokat, melyek a fenntarthatósági szempontok integrálását elősegítik vagy hátráltatják a közbeszerzési eljárásokban. A sorozat a szervezeti belső és külső tényezőkkel foglalkozik részleteiben. Annak ellenére, hogy a fenntartható közbeszerzés jelentős szerepet játszik a fenntartható fejlődés elérésében, még nem mondhatjuk, hogy bevett gyakorlattá vált volna.² Éppen ezért jelenthet az hozzáadott értéket, hogy rendszerezve láthatjuk azokat a hatásokat, melyek a fenntartható közbeszerzések elterjedését befolyásolják. Ennek eredményeképpen ezeket a hatásokat csökkenteni, vagy erősíteni szándékozó programok, megoldások kidolgozásához nyújthat segítséget a cikksorozat, mind szervezeti, mind szakpolitikai szinten.

A közbeszerzés hagyományos szerepe az átláthatóság biztosítása, a legjobb ár-érték arányú beszerzés, a tiszta verseny szempontjainak érvényesítése, a közpénzek hatékony elköltése. Az új, közvetettebb, stratégiai szintű szerepe a fenntarthatóság elérésének támogatása, a „zöld”, innovatív és inkluzív növekedés előmozdítása. Szigorúan fogalmazva a zöld közbeszerzés csak a környezetvédelmi és gazdasági szempontokat integrálja a beszerzésbe, a fenntartható közbeszerzés már a környezeti, társadalmi és gazdasági elemeket is. A körkörös közbeszerzés pedig az a folyamat, amelynek során a beszerző szervezetek olyan árukat vagy szolgáltatásokat vásárolnak, amelyek célja a zárt energia- és anyagkörforgásokhoz való hozzájárulás az ellátási

láncon, minimalizálva és ideális esetben elkerülve a negatív környezeti hatásokat és a hulladéktermelést a teljes életciklus során. Felhívva a figyelmet a különbségekre, a továbbiakban a három kifejezést felcserélhetőként fogom használni.

2. Fenntartható közbeszerzés bevezetését hátráltató tényezők

A fenntartható közbeszerzéssel kapcsolatos kutatások a bevezetés akadályaira,³ a kihívásokra⁴ és a motiváló⁵ tényezőkre is összpontosítanak. Az akadályok között megjelenik - mind a szakirodalomban, mind a gyakorlati tapasztalatok terén - az a felfogás, hogy a fenntartható/zöld megoldások drágábbak, erőforrás igényesebbek; illetve az is, hogy a megvalósítás jogi- és szakmai keretei, a gyakorlati alkalmazás kockázatos.^{6,7} Ez egybecseng a hazai gyakorlati tapasztalatokkal is.

A lehetséges magasabb kezdeti költségek és a szűk költségvetési keretek legtöbbször akadályt jelentenek. Az sem mondható el, hogy pontos információkkal rendelkezik minden ajánlatkérő a beszerzendő termék/szolgáltatás alternatívák életciklus költségeire vonatkozóan. A beszerzési ciklus kezdeti lépéseit jelentő piackutatás és életciklus költség/megtérülés számítások népszerűsítése kulcskérdés. Illetve fontos azt is megemlíteni, hogy a jól megírt műszaki specifikáció is jelentős eredményeket hozhat a költségek szempontjából. Akár az egyszerűsített életciklus költségekkel számolva is ritkán eredményez költség növekedést a zöld termék/szolgáltatás, de a gyakorlatban sokszor találkozhatunk azzal az érveléssel, hogy a hazai szervezeteknél nem rendszerszerűen kezelik a költségeket. Vagyis például egy magasabb beszerzési árú termék (például energiatakarékos számítógép vagy utcai világítás) esetében az nem kerül nyilvántartásra, hogy a

² Harland, C., Telgen, J., Callender, G., Grimm, R., Patrucco, A., 2019. Implementing government policy in supply chains: an international coproduction study of public procurement. *J. Supply Chain Manag.* 55 (2), 6e25.

³ Delmonico, D., Jabbour, C.J.C., Pereira, S.C.F., de Sousa Jabbour, A.B.L.,

Renwick, D.W.S., Thome, A.M.T., 2018. Unveiling barriers to sustainable public procurement in emerging economies: evidence from a leading sustainable supply chain initiative in Latin America. *Resour. Conserv. Recycl.* 134, 70-79.

⁴ Bakir, S., Khan, S., Ahsan, K., Rahman, S., 2018. Exploring the critical determinants of environmentally oriented public procurement using the DEMATEL method. *J. Environ. Manag.* 225, 325e335.

⁵ Testa, F., Boiral, O., Iraldo, F., 2018. Internalization of environmental practices and institutional complexity: can stakeholders' pressures encourage greenwashing? *J. Bus. Ethics* 147 (2), 287e307.

⁶ Walker, H., Di Sisto, L., McBain, D., 2008. Drivers and barriers to environmental supply chain management practices: lessons from the public and private sectors. *J. Purch. Supply Manag.* 14 (1), 69-85.

⁷ Zhu, Q., Sarkis, J., Lai, K.H., 2013a. Institutional-based antecedents and performance outcomes of internal and external green supply chain management practices. *J. Purch. Supply Manag.* 19 (2), 106e117.

termék üzemeltetési költségei mennyivel csökkennek. Ez más „osztály”, szervezeti egység feladata. A probléma a beszerzést érinti, akik „drágán” vették/vennék a zöld terméket. Ez a kérdés igen megnehezíti a beszerzők dolgát és véleményem szerint a szervezeti kultúrával, a hazai menedzsment hiányosságaival van összefüggésben, szervezetfejlesztési kérdéseket vet fel.

Az információ és ismeretek hiánya minden döntéshozási folyamatot megnehezít, meggátol. Nincs ez másképp a zöld beszerzés esetében sem. Kevés információval rendelkeznek az ajánlatkérők a termékek és szolgáltatások környezeti hatásait illetően és bizonytalanságok merülhetnek fel a jogi kereteket illetően is, vagyis, hogy az ajánlatkérés mely részeibe lehet/érdemes zöld szempontot integrálni és ennek milyen hatása lesz a közbeszerzési eljárás sikerességére. Fontos megemlítenünk a környezetvédelmi követelmények kialakításához szükséges interdiszciplináris tudástanyagot. Egyáltalán nem könnyű megállapítani azt, hogy mitől, milyen tulajdonságok esetén környezetbarát egy termék vagy szolgáltatás és ezt pontos, mérhető, ellenőrizhető kritériumok formájában megfogalmazni. Ennek betudható, hogy nagyobb erőforrásigényűek lehetnek az első zöld beszerzési eljárások. A munkatársak környezetvédelmi témák iránti érzékenysége és érdeklődésének hiánya képzéssel alakítható, elérhető a szemléletváltás. Különösen a közszférában okoz problémát az, hogy a beszerzések lebonyolítói jogi ismeretekkel rendelkeznek, de környezetvédelemmel kapcsolatos tudásuk minimális. Az egyes szakterületek közötti kommunikációnak, akár külső szakértők bevonásának különösen nagy jelentősége lenne.

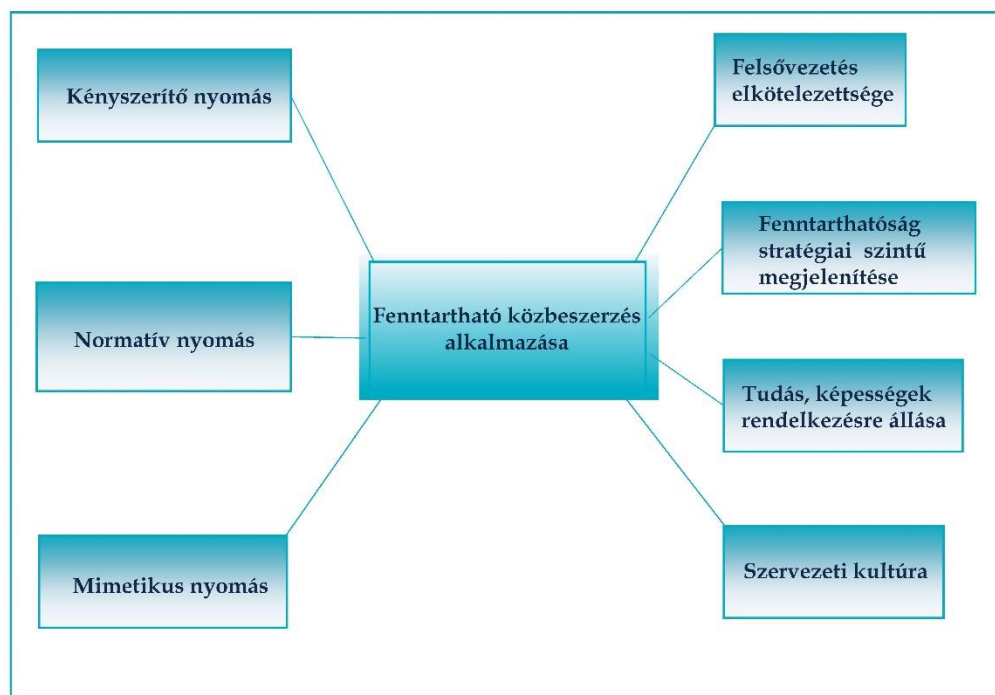
A zöld közbeszerzés leg súlyosabb hátráltató tényezőinek összefoglalása 14 nemzetközi forrás alapján készült (Melléklet 1.), megvizsgálva, hogy az elemzett tanulmányok hány százalékában jelentek meg az alábbi hátráltató tényezők. Ezek alapján az alábbi ábrát lehet felrajzolni.

Hátráltató tényezők	
1	Politikai támogatás hiánya
2	Környezetvédelmi ismeretek hiánya
3	Követelmények megfogalmazásában felmerülő nehézségek
4	Tisztázatlan jogi keretek
5	Feltételezés, hogy a zöld termék drágább
6	Eszközrendszer, támogatás hiánya
7	Költségvetési megkötések
8	"Zöld" termékek rendelkezésre állása
9	Emberi erőforrás hiány
10	Menedzsment támogatás hiánya
11	Képzések hiánya
12	Hozzáállás, érdeklődés (business as usual gyakorlat)
13	Kommunikáció a szakterületek között
14	Kompetencia/gyakorlat hiánya
15	Ellenőrzéshez kapcsolódó ismeretek hiánya
16	Védjegyekben, szabványokban való bizalmatlanság
17	Szervezet mérete
18	Többféle egymást átfedő védjegy
19	Bírálati szempont csak az ár lehet
20	Kapcsolódó gazdasági ismeretek hiánya
21	Saját országban gyártott "zöld" termékek rendelkezésre állása
22	Elégtelen kommunikáció a védjegyekkel kapcsolatban
23	"Zöld" termékek minőségében való kételkedés

1. ábra: Zöld beszerzés alkalmazását hátráltató tényezők rangsora

Forrás: saját összeállítás

Az 1. ábrán látható hátráltató tényezőket a beszerző szervezet szempontjából külső és belső tényezőkként csoportosíthatjuk. A fenntartható közbeszerzéssel kapcsolatos szakirodalom inkább a belső, beszerző szervezeten belüli képességekre, például a tudásra, szakérte-

lemre,⁸ a környezettudatosságra,⁹ valamint a felső vezetés elkötelezettségére¹⁰ fókuszál. Ez látszik az 1. ábrán látható hátráltató tényezőkből is. A legtöbb a belső szervezeti kérdésekre fókuszál. Ugyanakkor számos kutatás megerősíti, hogy magát a beszerző szervezetet érő külső erők jelentősebben befolyásolhatják az új gyakorlatok bevezetését.¹¹ A közbeszerzéssel összefüggésben a külső nyomások, például a politikai, társadalmi erők és a fenntarthatóbb működésre irányuló állampolgári nyomás nagyobb szerepet játszanak

szervezetben: a) belső tényezők, mint például a szervezeti innovációs képesség, szervezeti kultúra,¹⁴ vezetés elkötelezettsége a fenntarthatósági szempontok bevezetése és alkalmazása iránt,¹⁵ a munkavállalók elkötelezettsége a változás iránt, és b) külső tényezők, mint például a jogi/politikai szintről érkező nyomás és az egyéb érdekelt felek nyomása.¹⁶

Raj és szerzőtársai tanulmánya¹⁷ szerint a fenntartható közbeszerzéssel kapcsolatosan a szervezetekre ható

a zöld közbeszerzési gyakorlat bevezetésében.^{12,13} Ennek megfelelően a továbbiakban a zöld közbeszerzéseket motiváló külső erőket mutatom be.

2. ábra: Zöld közbeszerzés alkalmazását motiváló külső és belső tényezők rendszere

Forrás: saját összeállítás

3. A zöld közbeszerzések bevezetését, alkalmazását motiváló külső tényezők rendszere

Egyes tanulmányok szerint két tényező serkenti a fenntarthatóság elfogadását egy

⁸ Grandia, J., 2016. Finding the missing link: examining the mediating role of sustainable public procurement behaviour. J. Clean. Prod. 124, 183e190.

⁹ Liu, J., Shi, B., Xue, J., Wang, Q., 2018. Improving the green public procurement performance of Chinese local governments: from the perspective of officials' knowledge. J. Purch. Supply Manag. 25 (3), 100501.

¹⁰ Roman, A.V., 2017. Institutionalizing sustainability: a structural equation model of sustainable procurement in US public agencies. J. Clean. Prod. 143, 1048e1059.

¹¹ Lu, G., Koufteros, X., Talluri, S., Hult, G.T.M., 2019. Deployment of supply chain security practices: antecedents and consequences. Decis. Sci. J. 50 (3), 459e497.

¹² Smith, J., Andersson, G., Gourlay, R., Karner, S., Mikkelsen, B.E., Sonnino, R., Barling, D., 2016. Balancing competing policy demands: the case of sustainable public sector food procurement. J. Clean. Prod. 112, 249e256.

¹³ Keulemans, S., Van de Walle, S., 2017. Cost-effectiveness, domestic favouritism and sustainability in public procurement: a comparative study of public preferences. Int. J. Public Sect. Manag. 30 (4), 328e341.

¹⁴ AlNuaimi, B.K., Khan, M., 2019. Public-sector green procurement in the United Arab Emirates: innovation capability and commitment to change. J. Clean. Prod. 233, 482-489.

¹⁵ Singh, S.K., Del Giudice, M., Tarba, S.Y., De Bernardi, P., 2019b. Top management team shared leadership, market-oriented culture, innovation capability, and firm performance. IEEE Trans. Eng. Manag.

¹⁶ Ščonnichsen, S.D., Clement, J., 2019. Review of green and sustainable public procurement: towards circular public procurement. J. Clean. Prod. 245, 118901.

¹⁷ Raj, I., Agrahari, A., Srivastava, SK., Do pressures foster sustainable public procurement? An empirical investigation comparing developed and developing economies, Journal of Cleaner Production, Volume 266,

nyomás három típusba sorolható: kényszerítő-, normatív- és mimetikus típusú nyomás.

A *kényszerítő nyomás* legfőbb forrása jogi-politikai szintről érkezik. A kényszerítő nyomást a szervezeti folyamatok fejlesztésének értékes eszközeként azonosították. Ez mind a formális, mind az informális nyomásról elmondható.¹⁸ Korábbi tanulmányok szerint a kényszerítő nyomás pozitív eredményt hozott az innovatív gyártási folyamatok,¹⁹ a teljesítménymérési rendszerek²⁰ és a társadalmi fenntarthatósági szempontok beépítése²¹ területén. Elmondhatjuk, hogy a kényszerítő nyomás pozitívan befolyásolhatja a fenntartható közbeszerzések elterjedését. Sok esetben megjelenik a kötelezés ereje a fenntartható beszerzési gyakorlatok alkalmazására is nemzetközi szinten és az EU-ban is (pl. járművek, informatikai berendezések, épületek).²² Ugyanakkor számos kérdés merül fel a kötelező zöld közbeszerzés témakörében is.

Nemzetközi szinten az ENSZ 12-es, felelős termelésről és fogyasztásról szóló Fenntartható Fejlődési célja²³ említi a zöld közbeszerzéseket, a 2015-ös²⁴ és 2020-as²⁵ körkörös gazdaság cselekvési tervek is kiemelt hangsúllyal kezelik, sőt mi több, ezek eredményeképpen született meg a körkörös közbeszerzés fogalma is.

Ahogy az a hátráltató tényezőkből látszik, a politikai támogatás hiánya, illetve a tisztázatlan jogi keretek problémát jelentenek a zöld közbeszerzések elterjedésében. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az önkéntes jelleg és a jogi lehetőség megteremtése a fenntarthatósági szempontok integrálására a közbeszerzésbe nem elegendő ahhoz, hogy a közbeszerzéseknek szánt stratégiai szerepet (környezeti és társadalmi célok) be tudja tölteni és a közbeszerzésben rejlő potenciált kiaknázni. Több kutató is foglalkozott már a kötelező zöld közbeszerzés kérdéssel^{26 27 28} A Green Deal (Európai zöld megállapodás)²⁹ már hangsúlyosabban szól a zöld közbeszerzésről:

„A hatóságoknak, köztük az uniós intézményeknek jó példával kell elől járniuk, és zöld közbeszerzési eljárásokat kell folytatniuk. A Bizottság további jogszabályokat és iránymutatásokat fog előterjeszteni a zöld közbeszerzésre vonatkozóan”.

A Fenntartható Európa beruházási terv³⁰ pedig egyenesen a kötelezést irányozza elő.

„A Bizottság az ágazati kezdeményezések, az uniós finanszírozás vagy a termékspecifikus jogszabályok keretében kötelező zöld minimumkövetelményeket vagy célértékeket fog javasolni a közbeszerzésekre

2020, 122055, ISSN 0959-6526

¹⁸ Lu, G., Koufteros, X., Talluri, S., Hult, G.T.M., 2019. Deployment of supply chain security practices: antecedents and consequences. *Decis. Sci. J.* 50 (3), 459e497.

¹⁹ Ketchen Jr., D.J., Hult, G.T.M., 2007. Bridging organization theory and supply chain management: the case of best value supply chains. *J. Oper. Manag.* 25 (2), 573-580.

²⁰ Dubey, R., Gunasekaran, A., Childe, S.J., Papadopoulos, T., Hazen, B., Giannakis, M., Roubaud, D., 2017. Examining the effect of external pressures and organizational culture on shaping performance measurement systems (PMS) for sustainability benchmarking: some empirical findings. *Int. J. Prod. Econ.* 193, 63-76.

²¹ Mani, V., Gunasekaran, A., Delgado, C., 2018. Enhancing supply chain performance through supplier social sustainability: an emerging economy perspective. *Int. J. Prod. Econ.* 195, 259-272.

²² Lásd 20. lábjegyzet.

²³ ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok <https://sdgs.un.org/goals>.

²⁴ Brussels, 2.12.2015 COM (2015) 614 final Closing the loop - An EU action plan for the Circular Economy.

²⁵ Brüsszel, 2020.3.11. COM (2020) 98 final A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv.

²⁶ Diófási, O., Valkó, L. (2014) "Step by Step Towards Mandatory Green Public Procurement", *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences*, 22(1), pp. 21-27.

²⁷ Halonen (2021) Is public procurement fit for reaching sustainability goals? A law and economics approach to green public procurement - *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2021, Vol. 28(4) 535-555.

²⁸ Pouikli, K. Towards mandatory Green Public Procurement (GPP) requirements under the EU Green Deal: reconsidering the role of public procurement as an environmental policy tool. *ERA Forum* 21, 699-721 (2021).

²⁹ Brüsszel, 2019.12.11. COM (2019) 640 final Az európai zöld megállapodás.

³⁰ Brüsszel, 2020.1.14. COM (2020) 21 final A Fenntartható Európa beruházási terv Az európai zöld megállapodáshoz kapcsolódó beruházási terv.

vonatkozóan. E minimumkövetelmények a gyakorlatban egységes meghatározást fognak biztosítani a zöld közbeszerzés fogalmára, lehetővé fogják tenni az ajánlatkérő szervektől származó, összehasonlítható adatok gyűjtését, és alapot fognak kínálni a zöld közbeszerzések hatásának értékeléséhez. A Bizottság Európaszerte arra fogja ösztönözni a hatóságokat, hogy közbeszerzési eljárásaikba építsék be a zöld követelményeket és a címkék alkalmazását. Az erre irányuló erőfeszítéseket a Bizottság iránymutatással, képzéssel és a bevált gyakorlatok terjesztésével fogja támogatni. A fentiekkel párhuzamosan az ajánlatkérő szervezeteknek lehetőség szerint életciklusköltség-számítási módszereket is alkalmazniuk kell. A Bizottság arra kéri valamennyi érdekelt felet, többek között az ipari szereplőket, hogy dolgozzanak ki ilyen megbízható módszereket.”

A kötelezés ereje vonzóan tűnhet gyors és átfogó megoldást remélve. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy kellő ismeretanyag és szakértelem nélkül, bizonyos termékcsoportok esetén a zöld közbeszerzés kötelezővé tétele jelentős adminisztratív teherrel alakulhat, és számottevően nem befolyásolva a fenntarthatósági teljesítményt. A képzés, szakértelem kérdéssel a későbbiekben a belső motiváló tényezők elemzése alkalmával foglalkozom.

A szervezetekben a *normatív nyomás* a kollektív elvárásokból ered.³¹ A kapcsolati hálózaton keresztül ezek az elvárások továbbadódnak, és lassan a szervezetben belül meghatározott normákká válnak.³² A szervezetek pedig erőfeszítéseket tesznek a normáknak való megfelelésért. A normatív nyomás befolyásolja a szervezeti folyamatokat és pozitívan hat az új gyakorlatok elfogadását illetően.³³ A fenntartható közbeszerzés az uniós közbeszerzési irányelvek jelenleg önkéntes eszköze, tehát erre is vonatkozik a normatív nyomás pozitív hatása.

A versenyszféra számos vállalata - az érintett felek elvárásainak és a normatív nyomás eredményeképpen - fenntarthatósági jelentést tesz közzé, önkéntes alapon

alkalmazva például a Global Reporting Initiative GRI szabványt, vagy példaképpen felhozható a szintén önkéntes környezetmenedzsment eszköz, az ISO14001-es szabvány elterjedt alkalmazása számos iparágban. A közsféra szervezetei számára is fontos irány lehet az, hogy a közbeszerzések „zöldítése” mellett a működésüket is fenntarthatóbb irányba viszik, komplexen, stratégiai szintre emelve a fenntartható működést. Ennek keretét adhat akár a korábban említett fenntarthatósági jelentés készítése, mely rendszerbe foglalja a szervezeti szinten megmegjelenő környezetvédelmi programokat. Vagy ugyancsak erőteljes elkötelezettséget és iránymutatást adhat az ISO14001-es vagy EMAS szerinti környezetmenedzsment rendszerek működtetése.

A változó fogyasztói preferenciák is hatnak a fenntartható közbeszerzések bevezetésére. A versenyszférában talán élesebben tapasztalható, hogy a fogyasztó a „pénztárcájával szavaz”, vagyis azokat a vállalatokat részesíti előnyben, melyek zöld termékeket ajánlanak. Viszont ugyanez az egyre szélesedő fogyasztói réteg alkotja az adófizetők egy növekvő csoportját, akiknek jogos elvárása lehet, hogy a közpénzeket fenntartható módon költse el a közbeszerzésre kötelezett szervezetek.

A normatív nyomások közé sorolható napjaink egyik legmeghatározóbb trendje, a digitalizáció is. Elmondható, hogy a digitalizációs projektek hosszútávon hozzájárulnak a szervezeti hatékonysághoz és a fenntarthatósági törekvéseket is segítik mind gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból. Mivel a közbeszerzéseket a gazdasági, technológiai és társadalmi reformok eszközeként is használhatjuk, releváns az e-közbeszerzés megjelenése is: az e-közbeszerzés a digitális eszközök a közsféra szervezetei általi alkalmazását értjük az áruk és szolgáltatások beszerzési folyamatának végrehajtása során, a folyamat hatékonyságának, fenntarthatóságának és elszámoltathatóságának javítása érdekében.³⁴ A közbeszerzés digitali-

³¹ DiMaggio, P., Powell, W.W., 1983. The iron cage revisited: collective rationality and institutional isomorphism in organizational fields. *Am. Socio. Rev.* 48 (2), 147e160.

³² Berrone, P., Fosfuri, A., Gelabert, L., Gomez-Mejia, L.R., 2013. Necessity as the mother of 'green' inventions: institutional pressures and environmental innovations. *Strat. Manag. J.* 34 (8), 891e909.

³³ Lásd 20. lábjegyzet.

³⁴ McCue C.,V. Roman A., E-Procurement : Myth or Reality ? *JOURNAL OF PUBLIC PROCUREMENT*, VOLUME 12, ISSUE 2, 221-248 SUMMER 2012

zálással történő átalakítása elvezethet annak eléréséhez, amit az EU célul tűzött ki: a költségek csökkentése, a folyamat hatékonyságának növelése, a folyamat jobb átláthatósága, a kis- és középvállalkozások közbeszerzéshez való hozzáféréseinek javítása és a fenntarthatósági teljesítmény növelése.

A szervezetek más szervezetek tevékenységét utánozzák, követik a sikeres versenytársakat, hogy sikeresek legyenek.³⁵ Ezt nevezzük *mimetikus, utánpótláson alapuló nyomásnak*.

Az „utánpótlás”, a jó gyakorlatok átvétele a legtöbb esetben csökkenti a kockázatokat és minimalizálja a költségeket a bizonytalan környezetben. A költségek csökkentése a keresések és kísérletek elvégzésének költségeinek kiküszöböléséből ered. A fenntarthatóság a közbeszerzésben bizonytalanságot teremt, például mert magasabb kezdeti költségeket teremt az ajánlattevő számára, a teljes életciklus figyelembevételével viszont végül alacsonyabb költségeket eredményez.³⁶ Mivel a fenntartható beszerzés bevezetése általában költséges, a szervezetek gyakran támaszkodnak azon más szervezetek tanulságaira, akik hasznot húztak a fenntartható beszerzési gyakorlat bevezetéséből.³⁷ A versenytársak sikeres stratégiáinak másolása csökkentheti a költségeket, ezért a vállalatok más szervezetek sikeres stratégiáit utánozzák. Igaz ez a felvetés a közszférában is, még ha ebben az esetben nem is versenytársakról beszélünk.

Kutatók³⁸ azt találták, hogy a mimetikus nyomásnak nincs hatása az új megoldások bevezetésére, elfogadására. Azzal érveltek, hogy míg a bevezetés kezdeti szakaszában a kényszerítő nyomás dominál, addig a későbbi szakaszban a normatív és a mimetikus nyomás dominál.

Tehát a fenntartható közbeszerzések esetében a fentiekben leírtakra alapozva, valószínűsíthető, hogy egy szervezet nem egy jó példát tartalmazó adatbázis által inspirálva fog belevágni a közbeszerzéseinek „zöldítésébe”, ugyanakkor azok a szervezetek, akik már az elhatározást megtették és az első zöld tendereket készítik elő igen nagy hasznát vennék egy tudásbázisnak. Hazai gyakorló szakemberek véleménye szerint is szükség lenne egy olyan kapcsolatfelvételi platformra, ahol formális és informális lehetőség is van a zöld közbeszerzésekkel kapcsolatos információgyűjtésre és tapasztalatcserére.³⁹

4. Összefoglalás

A korábbi évek tapasztalata, hogy a fenntartható közbeszerzéseket számos tényező hátráltatja. Ezek a beszerző szervezeten kívülről is érkeznek és szervezetten belül is merülhetnek fel akadályok. Ebben a cikkben a külső motiváló erőkket foglalkoztam, a kényszerítő, normatív és mimetikus nyomással. A fenntarthatósági szempontok alkalmazásának kötelezővé tétele a közbeszerzési eljárásokban kiemelt hangsúlyt fog kapni valószínűleg a közeljövőben az EU Green Deal iránymutatásai kapcsán. Ugyanakkor látni kell, hogy a gyakorlatban a közbeszerzés hagyományos és új célrendszerét is tekintve sikeres eljárások akkor várhatók, ha több külső és belső motiváló tényező is hat egyszerre az érintett felekre. A belső motiváló tényezők elemzése és javaslatok megfogalmazása a cikksorozat következő részében lesznek elérhetők. Önmagában a kötelezés nem biztosít eredményességet, viszont ha a külső és belső motiváló tényezők tekintetében sikerül komplex, holisztikus megközelítéssel segíteni a közbeszerzésre kötelezett szervezeteket, úgy óriási potenciált rejt magában a közbeszerzés egy fenntarthatóbb, körkörös gazdaság felé.

³⁵ Zsidisin, G.A., Melnyk, S.A., Ragatz, G.L., 2005. An institutional theory perspective of business continuity planning for purchasing and supply management. *Int. J. Prod. Res.* 43 (16), 3401e3420.

³⁶ Giacomo, M.R., Testa, F., Iraldo, F., Formentini, M., 2019. Does green public procurement lead to life cycle costing (LCC) adoption? *J. Purch. Supply Manag.* 25 (3), 100500.

³⁷ Johnsen, T.E., Míemczyk, J., Howard, M., 2017. A systematic literature review of sustainable purchasing and supply research: theoretical perspectives and opportunities for IMP-based research. *Ind. Market. Manag.* 61, 130e143.

³⁸ Gholami, R., Sulaiman, A.B., Ramayah, T., Molla, A., 2013. Senior managers' perception on green information systems (IS) adoption and environmental performance: results from a field survey. *Inf. Manag.* 50 (7), 431-438.

³⁹ Zöld közbeszerzés tréningorozat 2020-21. Elégedettségmérő kérdőív eredményei.

Melléklet 1.

A zöld beszerzés elterjedését gátló tényezők elemzéséhez felhasznált tanulmányok:

1. Monitoring the Uptake of GPP in the EU (2012) ([report](#) and [annex](#))
2. Mainstreaming GPP in the Nordic countries - a scoping study (2012) ([mainstreaming green public procurement in the Nordic countries.](#))
3. More information and training could increase GPP uptake (2012) A recent survey of purchasing managers in Italy: [here](#).
4. Assessment and Comparison of National GPP/SPP Criteria (2010) [Assessment and Comparison of National GPP/SPP Criteria and Underlying Schemes in 10 countries](#)
5. European Environment Agency (2009 and 2010) [GPP and Product Performance Requirements: Case Study on Selected Energy Using and Non-energy Using Products.](#)
6. Collection of statistical information on GPP in the EU (2009)

[Collection of statistical information: methodologies](#)

[Summary of Methodology](#)

[Collection of statistical information: results](#)
7. Cost & Benefits of GPP in Europe (2006-2007) [General Recommendations](#)
[Part 1](#)
[Part 2](#)
[Part 3](#)
8. Eipro and Impro Studies (2006-2008)
EIPRO [Summary](#)
EIPRO [Full Report](#)
9. [Link to IMPRO reports](#)
10. Life-cycle costing (2006-2007)
Reports of the [study](#)
11. GPP in Europe: conclusions and recommendations (2005-2006) (Take-5)
[Final conclusions](#) (Spring 2006)
[Interim report](#) (Oct 2005)
12. Relief (2001-2003)
[RELIEF project](#)
13. UNEP [The Impacts of Sustainable Procurement](#)
14. Sustainable procurement: Past, present and future, Editorial, Journal of Purchasing & Supply Management 18 (2012) 201-206